

GULLAN LINDBLAD:

Taktiska högerkvinnor

Högerns kvinnor – problem och resurs för Allmänna valmansförbundet 1900–1936/37 är titeln på Stina Nicklassons doktorsavhandling. Hon belyser det politiska pionjärbete som Bertha Wellin, Lydia Wahlström, Hilma Borelius och många andra högerkvinnor utförde de första decennierna på detta sekel.

Stina Nicklasson: **Högerns kvinnor – problem och resurs för Allmänna valmansförbundet 1900–1936/37**. Almqvist & Wiksell 1992

En viktig del av högerns historia har hittills saknats och först med Stina Nicklassons avhandling börjar bilden av de första seklerna i partiets historia klarna. Stina Nicklasson har i kombination med en strikt vetenskaplig behandling också gett personer och händelser färg och liv genom en engagerande berättarstil.

Avhandlingen är inriktad på politisk historia och behandlar dels högerkvinnornas arbete för kvinnlig rösträtt, dels högerkvinnornas inflytande och organisation i andra för högern viktiga ideologiska frågor. Försvarsfrågan är ett exempel.

Rösträtten var en av de viktigaste frågorna för många av de aktiva högerkvinnorna. Trots det stod den politiska rösträtten för kvinnor inte på Sveriges Moderata Kvinnoförbunds program. Stina Nicklasson visar i sin avhandling att detta var ett taktiskt övervägande från SMKf. De skulle inte vinna gehör för sin fråga om de gick ut på barrikaderna och drev en alltför hård linje gentemot Allmänna valmansförbundet. I stället försökte de att påverka mer indirekt. Kanske var det också den goda uppfostran som höll dem

tillbaka. Många av högerkvinnorna var samtidigt aktiva i föreningar för kvinnornas politiska rösträtt.

Den period som avhandlingen behandlar var en intressant förändringsperiod i Sverige. Bondesamhället övergick i industrisamhälle, vilket innebar att kvinnorna fick tillträde till nya arbetsuppgifter som tidigare varit männens domäner.

Arvid Lindman var redan 1906 övertygad om att kvinnorna skulle komma att få sin politiska rösträtt, det var enligt honom en fråga om när. Han insåg samtidigt att detta inte var en helt enkel sak att föra fram i en mycket konservativ organisation. Allmänna valmansförbundet var en löst sammanhållen valorganisation med högermän ute i landsorten som definitivt inte ville bli skrivna på näsan vad de skulle tycka.

I kommunalvalen 1909 fick kvinnorna rösta för första gången. Valdeltagandet var lågt. Det var också få kvinnor som valdes in i kommunala församlingar eftersom de inte blivit nominerade. Kvinnorna befann sig i vad Stina Nicklasson kallar det politiska utanförskapet. Det gällde alltså att hitta vägar för att nå inflytande.

Några starka kvinnor valde att gå samman för att starta Stockholms moderata kvinnoförening i syfte att informera kvinnor och öka valdeltagandet. 1913 blev Arvid Lindman ordförande för AVF och då fattades beslutet att låta kvinnor få bli medlemmar i AVF:s föreningar. Han insåg att kvinnornas röster skulle komma att bli betydelsefulla för högern och han ville samtidigt ha en gemensam organisation. Att släppa in kvinnorna i AVF var en kontring mot att kvinnorna ville organisera sig i en egen särorganisation.

Stina Nicklasson visar i sin avhandling

på de taktiska överväganden som högerkvinnorna hela tiden tvingades till för att nå inflytande. Opponenten på avhandlingen ville gärna markera att hon tyckte Stina Nicklasson förstod de taktiska dragen alltför väl. Jag tycker att det är en styrka i avhandlingen att den är insiktsfullt skriven utan att ta aktörerna i försvar.

Högerkvinnorna kom att få en viktig roll i AVF:s valarbete. I försvarsfrågan, en central ideologisk fråga för högern, samlade kvinnorna 250 000 namnunderskrifter för värnet av nationen genom ett starkt försvar. När första världskriget kom blev dock de mer långsiktiga frågorna om demokratiutveckling och kvinnornas politiska rösträtt skjutna åt sidan. Hela samhället ställdes om till kristid och det gällde att lösa de dagliga frågorna.

Sveriges Moderata Kvinnoförbund fortsatte sitt arbete att driva på partiet i bl a frågan om lika lön för lika arbete. Lindman var osäker och kanske lite rädd för den inriktning eller frihet och inflytande som kvinnoförbundet skulle komma att få i och med den kvinnliga rösträtten. Han bestämde sig för att bilda ett utskott för kvinnofrågor, Centrala kvinnorådet, som skulle stå under AVF:s bevakning.

Det nya CK fick trots sin ofria organisatoriska roll vissa fördelar framför SMKF. CK kunde äska pengar hos AVF för vissa ändamål. CK hade också representation vid stämmor och andra möten. Många framstående kvinnor insåg att det var taktiskt riktigt att verka i CK för att nå

inflytande, få information och för att bli nominerade till politiska uppdrag. Många av de ledande i SMKF rekryterades till CK. Den kanske mest inflytelsesrika var Bertha Wellin, högerns första kvinnliga riksdagsledamot och också 2:e vice ordförande i CK.

En annan förgrundsgestalt var Alexandra Skoglund som arbetade på CK:s kansli. Hon var mycket medveten om hur hon skulle arbeta för att få igenom kvinnornas krav. CK spred AVF:s valmaterial och arbetade som en del av AVF. På det sättet kunde de också, utan att gå i konfrontation mot AVF, nå sina mål. Ändå är det säkert så att det mer fristående SMKF hade betydelse för takten genom sin roll som påtryckare.

AVF gjorde 1936 ett mycket dåligt val. Detta påverkar inställningen till SMKF. Nu gällde det att samla högern. Samtidigt började SMKF:s ledning att vilja avgå och det fanns inga starka efterträdare eftersom medlemsrekryteringen minskat. Ekonomin var också dålig och man hade bl a svårt att hitta sponsorer. SMKF upplöstes.

Stina Nicklasson behandlar en mycket intressant period av högerns historia. Ett skede då några av de grundläggande konservativa frågorna som nationen, försvaret och familjen stod i focus för den politiska dagordningen. Hennes behandling av högerkvinnornas arbete för att nå politiskt inflytande blir därför så mycket mera intressant.